

YEGANƏ HÜSEYNOVA
Filologiya üzrə fəlsəfə dokt.
Gəncə Dövlət
Universiteti
yeganesabirhuseynli@gmail.com

DƏRİN AXTARIŞDA OLAN, NARAHAAT DÜŞÜNCƏLƏR ŞAİRİ

Xülasə:

Təmsil olunduğu ədəbi nəsillə eyni vaxtda ədəbiyyata gələn Bəxtiyar Vahabzadə dövrün ictimai-tarixi, siyasi-ideoloji şəraitin ab-havasında yetişmiş, istedad və bədii təfəkkür tipi etibarilə bənzərsiz və orijinal şair kimi az bir zaman içərisində geniş oxucu kütlələrinin və ədəbi ictimaiyyətin maraq və diqqətini cəlb etmişdir. Əlbəttə, o dövrün gənc şairlərindən biri olan Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında ciddi dönüş və nəzərə çarpan keyfiyyət göstəricilərinin birdən-birə baş verdiyini iddia etmək doğru olmazdı. Məlum həqiqətdir ki, ümumən hər bir yetkin poeziya faktı və hadisəsi zaman-zaman, fasilə bilməyən təcrübə və sənət imtahanlarından çıxaraq müəyyən səviyyəyə gəlib çatır. Ancaq bunu da danmaq olmaz ki, istedad şərtləri, şair fəxrindən irəli gələn bir sıra xüsusiyyətlər Bəxtiyar Vahabzadənin elə ilk qələm təcrübələrindən başlayaraq dərhal nəzərə çarpır, ədəbiyyata tamamilə yeni poetik ruha və nəfəsə malik olan bir şairin gəlişindən xəbər verirdi. Bu mənada şairin ümumi yaradıcılığı haqqında deyilən mülahizələr həqiqəti əks etdirir. Görkəmli yazıçı və tənqidçi M. Hüseyn belə bir məziyyətlərin sayəsində geniş oxucu kütləsinin dərin rəğbətini və sevgisini qazanması ilə bağlı irəli sürdüyü fikirlərdə böyük bir həqiqət səsləndirərək yazırdı ki, əgər Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı haqqında bir mülahizə söyləmək lazım gəlsə, bir həqiqəti etiraf etməyə bilmərik: o, bizim şəirimizdə artıq görkəmli yer tutmuş istedadlı bir sənətkar kimi tanınmaqda və sevilməkdədir.

Açar sözlər: Yaradıcılıq, şair, insan, cəmiyyət, şəxsiyyət, ədəbiyyat

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığının ilk mərhələsində apardığı uğurlu axtarışlar öz aktuallığı, mövzu, məzmun baxımından fərqlilik və özünəməxsusluq qazanan poetik irsi daha əlvan, əlvan olduğu qədər də rəngarəng çalarlar qazanmış, onun sənətkar şöhrətinin miqyasını daha geniş vüsət almasına səbəb olmuşdur. Narahat duyğu və həyəcanlarla zəngin olan şairin poeziyası özünəməxsus keyfiyyət göstəriciləri ilə seçilirdi. 1940-cı illərdə ilk qələm təcrübələrini nəşr etdirən Bəxtiyar Vahabzadə daha çox lirik şair kimi poetik axtarışlara başlayır. Lirik ricətin, təfərrüatların xarakteri və səciyyəsi get-gedə əvəzlənən və zənginləşən istiqamətlərə yön alır. Bu keyfiyyət şairin poetik istedadının yeni bir faktoru kimi özünü büruzə verir. Sonralar Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının bu keyfiyyətinə münasibət bildirən tanınmış rus şairi

Yeqor İsayev yazırdı: “Bəxtiyar öz lirikasında lirik olduğu qədər də filosofdur. Onun şeirləri predmetlidir, konkretdir. Şeir nəinki oxunur və səslənir, həm də gözlə görünür. Burada təsvirdən əsər-əlamət yoxdur. Şeirlərin hamısında şairin sinirləri hiss olunur, sözlə ünsiyyəti dərk edilir. Bəxtiyar dərin axtarışda olan və narahat düşüncələr şairidir” [7, 5].

Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığına xas olan mühüm əlamət göstəricilərinə diqqət yönəldilən qənaətlərdə belə bir cəhət önə çəkilir ki: “Bəxtiyar Vahabzadənin vətəndaşlıq lirikasının ideya-mündəricəsi, etik, əxlaqi, siyasi və fəlsəfi düşüncələr aləmi zəngin və çoxcəhətlidir” [3, 14].

Əlbəttə, bu fikirlərdə müəyyən həqiqətin ifadə olunduğunu qeyd etməklə yanaşı, bir məqamı da dəqiqləşdirmədən yan keçmək olmaz; əslində şairin yaradıcılığında “...siyasi və fəlsəfi düşüncələr...” deyəndə birinci tərəfin ehtiva etdiyi məna siqlətinə bir qədər diqqət yetirmək lazım idi. Belə ki, Bəxtiyar Vahabzadənin lirikasında siyasi düşüncələrdən daha artıq ictimai düşüncə və məfkurə istiqaməti özünü büruzə verir. Siyasi düşüncə həm də şairin zəngin çalarlar qazanmış lirikasının miqyas və hədudlarını kifayət qədər əks etdirmək gücündə deyil, daha dəqiq ifadə edilsə, siyasilik bir anlayış kimi ictimailikdən daha kiçik məna tutumuna malikdir. Şairin poema janrına gəlişi və bu keçidi labüd edən məqamlar üzərində dayanarkən lirik şeir sahəsində onun vaxtilə qazanmış olduğu səriştə və eksperimentlərdən də yan keçmək olmaz. Şübhəsiz ki, Bəxtiyar Vahabzadənin ümumi yaradıcılığı üçün elə müştərək xüsusiyyətlər var ki, onu şairin poeziyasında sistemli şəkildə izləmək və müşahidə etmək mümkündür. Bəzən belə bir keyfiyyət və əlamətlərin təzahürü onun kəskin və aktuallığı ilə seçilən publisistikasında da özünü bariz şəkildə nümayiş etdirir. Çox zaman publisistika təsiri bağışlayan mövzu və problemlər şairin ayrı-ayrı ədəbi növlərdə və janrlarda yazılan əsərləri üçün əsas münasibət predmeti kimi də müəyyənləşə bilər. Şübhəsiz ki, bu, yüksək sənətkarlıq və fəlsəfi ümumiləşdirmələr sayəsində gerçəkləşir. Bu mənada şairin epik və yaxud dramatik növə maraq və münasibəti heç də lirik növdən uzaqlaşması kimi başa düşülməməlidir. Daha dəqiq deyilsə, bəzən ədəbi növ və janrlar özü şairin yaradıcılığında belə daxili tələbatı doğurur. Bu cəhət şairin yaradıcılığına həsr olunan tədqiqatlarda döənə-döənə vurğulanır: “Həyata fəal münasibətin, öz xalqının tarixinə olan böyük marağın, zəmanəsində baş verən hadisələrə qarşı sənətkar məsuliyyətinin nəticəsidir ki, Bəxtiyar Vahabzadəyə bəzən şeir çərçivəsi dar gəlib və o, müəyyən məqamlarda dramaturgiyaya müraciət edib. Onu poeziyada düşündürən, narahat edən bəzən öləri toxunduğu hissləri pyeslərində dərinləşdirib, inkişaf etdirib” [5, 5].

Bəxtiyar Vahabzadənin epik yaradıcılığa ötən əsrin 40-cı illərindən başladığını və müxtəlif mərhələlərdə poemalar yazdığını nəzərə almalı olsaq, tədqiqata cəlb olunan əsərlərin mövzu və problematikasının əhatəliliyi və

genişliyi aydın olar. Şairin yaradıcılığının ilk illərində təzahür edən epik poeziya onu çox tezliklə poema janrına gətirib çıxarır. 40-cı illərdən başlayaraq yazdığı otuzdan çox poeması, Azərbaycan poema janrının inkişafında Şairin yerini və mövqeyini aydın göstərir. Bəxtiyar Vahabzadə, “Dostluq” (1944), “Aylı gecələr” (1947), “Toxucu qız” (1949), “İftixar”, “Əbədi heykəl” (1951), “Sadə adamlar” (1954), “İztirabın sonu” (1956), “Şəbi-hicran” (1958), “Gülüstən” (1959), “Etiraf” (1961), “Ağlar-güləyən” (1962), “Hər baharın öz qaranquşu” (1963), “Yollar-oğullar” (1963), “Həyat-ölüm” (1965), “Uçun nəğmələrim” (1966), “Qəm içində sevinc” (1966), “Vaxt, sürət, fikir” (1966), “416” (1967), “Təzadlar” (1967), “Qiyamət” (1970), “Vətən mənəm, mən vətənəm” (1972), “Leninlə söhbət” (1974), “Muğam” (1974), “Atılmışlar” (1978), “Amerika gözəli” (1983), “Mərziyə” (1984), “Bağışlayın, səhv olub” (1985), “Ləyaqət” (1986), “İki qorxu” (1988), “Şəhidlər” (1990), “İstiqlal” (1999) poemaları ilə Azərbaycan poema janrını zənginləşdirmiş və inkişaf etdirmişdir. Demək lazımdır ki, poemaların sayına görə Bəxtiyar Vahabzadə S. Vurğun, M. Müşfiq, R. Rza, S. Rüstəm, M. Rahim, M. Dilbazi, O. Sarıvəlli ənənəsini davam etdirmişdir. Lakin məsələ heç də Bəxtiyar Vahabzadənin poemalarının sayında deyil, Azərbaycan poema yaradıcılığında tutduğu mövqedədir. Belə ki, Bəxtiyar Vahabzadə poemaları Azərbaycan poemasına yeni mövzu, süjet, ideya və struktur gətirmiş olur. Bu poemalarda ənənəvi meyllərlə yanaşı, yeni düşüncə və poetik stereotiplər də formalaşdırılır.

Bəxtiyar Vahabzadə ilk poemasını İkinci Dünya müharibəsinin başa çatmasına az qalan bir ərəfədə qələmə almış, müharibənin, qanlı-qadalı hərbin insan mənəviyyatına vurduğu sağalmaz yaraları və zərbələri inandırıcı bədii lövhə və detallarla canlandırmağa nail olmuşdur. Az keçmir ki, onun epik yaradıcılığında bu mövzu istiqaməti və problematika daha möhtəşəm və miqyaslı xarakter almağa başlayır. Əmək və istehsalat prosesində insani xarakter və münasibətlər, azadlıq və istiqlal uğrunda aparılan mücadilələr, bu amal uğrunda çarpışan fədailər, fədakar surət və obrazlar Bəxtiyar Vahabzadənin poemalarının aparıcı və prioritet ideya-mündəricəsi kimi müəyyənləşir. Şairin sonuncu poemasının (“İstiqlal”) müstəqillik illərinə təsadüf etməsi onun yarım əsrdən çox yol gəldiyini aydın şəkildə göstərir.

Şairin poema sahəsində yaradıcılıq axtarışlarının miqyası tədricən geniş vüsət alaraq həm lirik şeir, həm də epik, dramatik, elmi-nəzəri və publisistik əsərlərlə daha da zənginlik və əlvanlıq qazanır. Belə bir yaradıcılıq məziyyəti şairin ilk qələm təcrübəsinin məhsulu olan lirik şeirlərində, daha sonralar lirik şeirin bütün rəngarəng çalarlarının üslubi təmayüllərini özündə ehtiva edən zəngin lirikasında da qabarıq nümayiş etdirən əlamətdar göstərici kimi nəzərə çarpır. Şübhəsiz ki, Bəxtiyar Vahabzadənin lirikasına xas olan bu səciyyəvi cəhətlər, zəngin və vüsətli çalar qazanan keyfiyyətlər, insanı dərinlən sarsıdan, düşündürən və narahat edən, onun hissi-emosional dünyasına güclü təsir göstərən həyəcanlı məqamlar və təfərrüatlar öz başlanğıcını əvvəlcə lirik “mən”in saf sevgi və

məhəbbət duyğularından götürür. Bu fərdi-subyektiv hissiyyat və yaşantılar az keçmir ki, insanı, bütövlükdə insanlığı və bəşəriyyəti düşündürən, narahat edən ən ümdə hadisələri, xarakter etibarilə ən mürəkkəb situasiyaları çevrələyərək yeni səciyyəvi keyfiyyət və xüsusiyyətlər kəsb edir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu cəhət həm də şairin ənənəyə yaradıcı münasibətinin mühüm bir tərəfini doğru təyin edir. Ədəbiyyatşünas Ş. Salmanov ənənə və novatorluğu öz yaradıcılıq axtarışlarında üzvü vəhdət halında əlaqələndirməyin əhəmiyyətindən bəhs edərkən belə bir doğru qənaətə gəlir ki: “Yenilik heç vaxt birdən-birə, asanlıq və razılıqla qarşılanmadığı kimi, köhnələn ədəbi üsullar və şəkillərin, metod və ifadə vasitələrinin də təzəyə öz yerlərini mübarizəsiz tərk etməsi qeyri-mümkündür. O biri tərəfdən bu da aydındır ki, incəsənətdə yenilik müəyyən keçici, zahiri, hətta ifrat meyillərdən də azad olmur; ümumiyyətlə, bütün və hər cür axtarışlar novatorluğa aparıb çıxarmır” [4, 123].

Bu mülahizələr daha çox keçən yüzilliyin 20-30-cu illərinin yaradıcılıq təcrübəsindən çıxış edilərək irəli sürülməsinə baxmayaraq, müəyyən obyektiv həqiqəti əks etdirir. Bununla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, ənənənin bir kompleks halında—formaməzmun, yaradıcılıq metodu, həyatı inikas üsulları baxımından oynaya biləcəyi mühüm vəzifələr, stimulyerici təsir və intibahlar artıq elmi-nəzəri fikirdə birmənalı şəkildə öz təsdiqini tapmaqdadır. Yüksək vətəndaşlıq qayəsi, dünyanın və bəşəriyyətin bu günü və gələcək taleyi üçün nigaranchılıq hissləri Bəxtiyar Vahabzadənin lirikasında olduğu kimi, poema yaradıcılığının da milli sərhədləri aşan mahiyyəti barədə geniş təsəvvür yaradır. Bu doğru qənaətdir ki, “Bəxtiyar Vahabzadənin narahatlığı – milli-ictimai məsuliyyətin təzahürüdür və buna fərdi-psixoloji əlamət kimi baxanlar tamamilə yanılırlar...” [1, 9].

Bununla yanaşı, Bəxtiyar Vahabzadənin fərdi sənətkar xarakterinə və mənəvi dünyasına məxsus bir cəhət—özünüitiham və mühakimə, öz-özünə hesabat vermə cəhdi emosional duyğularla zəngin olan lirikasında özündən narazılıqla vəhdət halında yaradıcılığının bu təmayül və istiqamətinin ən səciyyəvi cəhətlərini, əsas qayə və məqsədini bir poetik bəyannamə kimi dolğun ifadə edir. “Hissim dərin, sözüm solğun, Qəlbim geniş, sinəm dar. Məndən əvvəl doğulubdur, Sinəmdəki duyğular”- deyə şair özünə qarşı tələbkar münasibət bəsləyir, “səhv atılan addımları” anlamağa çalışır, “vicdan güzgüsü”ndə özünə baxıb danlayır. “Özümdən narazıyam” adlı şeirdən götürülən nümunələrdən də göründüyü kimi, narahatlıq və narazılıq Bəxtiyar Vahabzadənin sənətkar fərdiyyətinin bütün səciyyəvi cəhətlərini; hadisə və situasiyaya fəal vətəndaş mövqeyindən yanaşmasını, ictimai məfkurəyə və estetik ideala sədaqətini açıq-aşkar üzə çıxaran məram olaraq xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Hətta belə bir yaradıcılıq məziyyəti və poetik məramnamə şairin bütün sahələrdəki axtarışlarına da sirayət etdiyini təsdiqləyən istənilən sayda faktlar gətirmək olar.

Dünyanın təzadları, bir-birini təkzib edən ictimai-siyasi hadisələr, real gerçəkliklər də Bəxtiyar Vahabzadənin lirikasını, elə o cümlədən epik yaradıcılığını, dramatik kolliziyalarla, qarşıdurma və ziddiyyətlərlə yadda qalan dramaturgiyasını, vətəndaşlıq

qayə və yangısı ilə qələmə alınan publisistik düşüncələrini ciddi narahat edən mövzu və problemlərə çevrilməsi heç də təsadüfi deyil. Dünyada baş verən dəyişiklikləri iti fəhmlə və intuisiya ilə qavramaq cəhdi onun lirik qəhrəmanına xas olan başlıca əlamətlərdəndir. Məsələn, vaxtilə Azərbaycan cəmiyyətində qəliblənmiş standartları, ətalət və gözləmə mövqeyini şair həssaslıqla duyur və ona qarşı çıxaraq xalqı dəyişən dövrün və zamanın sınaqlarından dözümlü və mətanətlə, ağılı və milli düşüncənin köməyi ilə çıxmağa çağırırdı. XX yüzillikdə baş verən ziddiyyətli və təzadlı ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi proseslər, ən əsası qanlı-qadalı hərbi və savaqlar, inqilabi çevrilişlər epik yaradıcılıq üçün geniş üfqlər açır, dövrün, zamanın xarakterik cəhətlərini, bu prosesdə insan psixologiyasında və daxili-mənəvi yaşantılarında yaranan bir çox mühüm cəhətləri təsvirə gətirmək əsas bədii məqsəd və niyyətə çevrilir. Ədəbiyyatşünas X. Əlimirzəyev belə bir nəzəri qənaətə gəlir ki: “Burada yazıçı təsvirin miqyasını istədiyi qədər böyütmək, hadisələri və insanların həyatını daha dərinə, daha ətraflı əks etdirmək, əsərdə qoyulmuş problemləri, ideyanı bütün təfəsilatı ilə açmaq, müxtəlif dövrləri, nəsilləri əhatə edən silsilə obrazlar yaratmaq, onları kamillik tip, xarakterlər səviyyəsinə qaldırmaq, fərdi və ictimai cəhətdən ümumiləşdirmək, mürəkkəb, çoxşaxəli kompozisiya-süjet xətti qurmaq, nəhayət, poetik sözün gözəlliyindən hərtərəfli istifadə etmək imkanına malikdir” [2, 303].

Digər ədəbi növ və janrlar kimi, poema janrının yaradıcılıq imkanları və inkişaf səviyyəsini şərtləndirən başlıca amillər sırasında iyirminci yüzilliyin poetik axtarışlarında konflikt və xarakter əsas və vacib komponentlər kimi nəzərə çarpır. Bu yöndən yanaşılarda bəhs olunan dövrün aparıcı meyil və tendensiyaları ilə poema janrının yaradıcılıq imkanları arasında üst-üstə düşən səciyyəvi nüansları yaxından izləmək mümkündür. Azərbaycan ədəbiyyatında XX yüzillik boyu poema janrının qazanmış olduğu mühüm yaradıcılıq təcrübəsini və başlıca sənətkarlıq məsələlərinə ayrıca tədqiqat əsəri həsr edən Rafiq Yusifov zəngin ədəbi fakt və nümunələrdən çıxış edərək belə bir fikiri vurğulayaraq qeyd edir: “Poema elə universal janrdır ki, başqa ədəbi növlərə məxsus ən yaxşı keyfiyyətləri, sənətkarlıq komponentlərini özünükləşdirə bilir. Həm lirik, həm epik, həm də publisistik ünsürlərin vəhdətdə qaynağı və sintezi bu janrın geniş imkanlarını təmin edən ən ümdə cəhətlərdəndir” [6, 78].

Burada öz ifadəsini tapan yaradıcılıq məziyyətlərini eynilə Bəxtiyar Vahabzadənin epik sahədəki axtarışlarına da şamil etmək olar. O, lirik, dramatik və publisistik əsərlərində olduğu kimi, epik nümunələrində də sərt həyat həqiqətlərini, ictimai-məfkurəvi mahiyyəti ilə seçilən mətləbləri özünəməxsus kəskinliklə, gərgin dramatizmlə epik təhkiyənin münasibət müstəvisinə çıxarmağa üstünlük verir. Belə bir yaradıcılıq xüsusiyyəti şairin bütün epik irsinə sirayət edən mühüm yaradıcılıq məziyyətləri kimi üzə çıxır. Şair özü yaradıcılıq məsələləri ilə bağlı sorğu-dialog xarakterli yazılarda şeirdə və xüsusən epik yaradıcılıq sahəsindəki axtarışlarına münasibəti bu mənada ayrı-ayrı tədqiqatlardakı təsnifat və bölgülərdəki müddəalardan obyektivliyi ilə seçilir.

Bəxtiyar Vahabzadənin epik yaradıcılığını ehtiva edən ictimai-sosial, mənəvi-əxlaqi problemləri xronoloji ardıcılıqla təhlil etmək müəyyən yanlışlıqlara da gətirib çıxara bilər. Ancaq bir həqiqət var ki, şairin epik yaradıcılığında ilk nümunələr həm də daha sonrakı mərhələlərin mövzu və ideya istiqamətinin müəyyənliyinə də əlverişli stimula yaradır. Bunu heç bir vəchlə danmaq olmaz, daha dəqiq ifadə edilsə, şairin sonrakı yaradıcılıq mərhələlərinin mövzu istiqaməti də buradan qaynaqlanır, daha sonralar özünün bir sıra ideya-sənətkarlıq xüsusiyyətləri ilə diqqəti cəlb edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Cəfərov N. Bəxtiyar Vahabzadə. Bakı: Azərbaycan, 1996, 80 s.
2. Əlimirzəyev X. Epik növ. Ədəbiyyatşünaslığın elmi-nəzəri əsasları. Bakı: Nurlan, 2008, 431s.
3. Əliyeva İ. Şair haqqında düşüncələr. Bəxtiyar Vahabzadə. Bibliqrafik göstərici. Tərtibçi: İ.S.Əliyeva. Bakı: Maarif, 1997, 199 s.
4. Salmanov Ş. Azərbaycan sovet şeirinin ənənə və novatorluq problemi (1920-1932-ci illər). Bakı: Elm, 1980, 123 s.
5. Səfiyeva F. Bəxtiyar Vahabzadənin dramaturgiyası. Bakı: Nurlan, 2006, 144 səh.
6. Yusifov R. (Əliyev). Azərbaycan poeması: axtarışlar və perspektivlər (XX əsr Azərbaycan poemasının sənətkarlıq xüsusiyyətləri). Bakı: Elm, 1998, 300 s.
7. Исаев Е. Прикосновение словом (Предисловия) // Вагабзаде Б. Мы на одном корабле. Избранное. Баку: Язычы, 1983, 5...с

A poet of restless thoughts in deep search

Summary

Though lyrics determines the essence and main direction of creative work of BakhtiyarVahabzada, from the first periods of his poetic researches he tried his pen in epic poem. Soon was presented his first poem concerning the reality, public relations of period and time he lived in. Surely, experience and professionalism, BakhtiyarVahabzada gained in his lyrics, played an important role in writing epic poems and mastering its creative secrets.

Since the first periods, themes the poet applied to and variety and wide spectrum of public issues trying to reflect realities of life were differentiated and divided into various directions. In this period of creative work the objective was to achieve description of much wider and broad scale events moving out of a narrow and limited frame of problems and themes a poet was interested in. It is important to note one more feature that in first epic poems of a poet, you can see repeated subject matters and it demonstrates that creative search of a poet not reached to a proper

level yet at first times. Active interest in realities of modern life in poems of Bakhtiyar Vahabzade, ambitious attitude to realities of life, realities of time, exciting moments, attracts attention as a main creativity essential being formed time to time in a proper level

Keywords: Creative activity, poet, human, community, identity, literature

Поэт беспокойных мыслей, находящийся в глубоком поиске

Резюме

Несмотря на то, что основную суть и направление творчества Бахтияра Вахабадзе определяет лирика, он, с первых же этапов своих поэтических изысканий проявляет инициативу испытать себя в жанре эпического стихотворения. Вскоре появляется его первая поэма, повествующая о реалиях времени, эпохи, в котором он живет, человеческих отношениях. Естественно, в приходе Бахтияра Вахабадзе к эпическому стихотворению и освоении секретов его создания активно участвует опыт и профессионализм, приобретенный им в лирических произведениях. С первого же этапа дифференцируется разнообразие и широкий спектр выбранных поэтом тем, и общественные сюжеты, в которых он старался отобразить реальную жизнь, выделяются отдельные направления. На данном творческом этапе основной целью становится выход за узкие и ограниченные рамки тем и проблем, заботящих и волнующих поэта, и достижение описания и отображения более широких и масштабных событий. Также необходимо отметить, что наличие порою в первых образцах эпического содержания повторяющихся тем или деталей наглядно показывает, что творческие поиски поэта еще не достигли достаточно совершенного уровня. Это более ярко проявлялось в эпических образцах, повествующих о семейно-бытовых и человеческих отношениях. В поэмах Бахтияра Вахабадзе внимание привлекает активный интерес к реалиям современной жизни, активная реакция на волнующие и вызывающие тревогу действительности, обстоятельства эпохи, как главное творческое преимущество, направленное на постепенное формирование совершенного уровня.

Ключевые слова: Творчество, поэт, человек, общество, личность, литература

Rəyçi: Professor Bədirxan Əhmədov